

B L A Ž
Televizijska drama
Smiljan Rozman

(Na nekem gradu proti koncu šestnajstega stoletja.)

O s e b e

Blaž, prekrščevalec	Blaževa žena
Tat	Župnik
Oskrbnik	Sel
Glavni stražar	Stražar

1.

Gričevnata pokrajina z gradom. Grad se vedno bolj približuje. Grajsko obzidje, stolpi, vhodna vrata. Pogled obstane na enem izmed grajskih oken.

V ozadju se sliši stara najemniška pesem.

2.

Grajska soba. Sredi sobe velika, težka miza. Okoli mize nekaj stolov z visokimi naslonjali. Na zidu nad mizo škofovski grb. V kotu viteški oklep, na zidovih so obešeni meči in helebarde.

Oskrbnik sedi za mizo. Pravkar podpisuje pismo. Odloži pero, vzame stekleničico s sušilnim praškom in raztrese nekaj praška po popisanem listu papirja. Vstane in strese prašek z lista. Bežno preleti pismo, ga zavije in zapečati. Potem se ozre proti glavnemu stražarju in slu, ki stojita nekaj korakov od mize.

OSKRBNIK: Tako! Že sem ga hotel izpustiti na svobodo. Tri mesece je tajil. Bičali smo ga, žgali z razbeljenim železom, tudi na kolesu je bil...

GL. STRAŽAR: Res je tako, kot pravite, gospod. Z nobenim se še nisem toliko namučil...

OSKRBNIK: Bil sem že prepričan, da se je mežnar lagal in da smo se po nepotrebnem ubadali z njim...

GL. STRAŽAR: Pa je nekega dne le priznal...

OSKRBNIK: Priznal, ne da bi ga človek udaril, enostavno priznal.

GL. STRAŽAR: Bog je tako hotel, gospod!

OSKRBNIK (*pogleda proti nebu in se pokrži*): Da, bog! (*Pogleda glavnega stražarja*.) Spravi ga k tatu! (*Se nasmeje*.) Prekrščevalci in tatovi se ponavadi ne morejo. Naj se »bidertaufer« *nekoliko pozabava zadnje dni svojega življenja.*

GL. STRAŽAR: K tatu, gospod?

OSKRBNIK: Da, k tatu!

Glavni stražar odide iz sobe.

3.

OSKRBNIK (*se obrne k slu in mu ponudi pismo, ki ga drži v roki*): Tukaj imaš, sel.

Sel stopi k oskrbniku, se komaj opazno prikloni in vzame pismo. Potem se vrne na prejšnje mesto.

OSKRBNIK: In predaj prečastitemu gospodu knezoškofu moje ponižne pozdrave!

SEL: Storil bom tako, kot ste rekli, gospod.

OSKRBNIK: In sporoči mu, da sem vsak trenutek pripravljen bojevati se, povsod in z vsakomer, za korist in čast naše svete cerkve, svetega očeta in za gospoda prečastitega knezoškofa.

SEL: Tudi to bom povedal, gospod.

OSKRBNIK: Zdaj pojdi!

Sel se prikloni in odide iz sobe. Vrata za njim se zapro.

4.

Grajska ječa. Vrata ječe se odpro. Med njimi se prikaže Blaž, visok, močan mož v umazani, že nekoliko raztrgani obleki obrtnika. Glavni stražar porine Blaža v ječo in zaloputne za njim vrata. Sliši se, kako porine zapah.

Ječa s kamnitimi stenami. Visoko pod obokanim stropom nasproti vrat okence z rešetkami, podobno lini. Ob steni širok pograd, nastlan s slamo. Na pogradu leži tat. Oblečen je v staro najemniško obleko. Tat sede, zazeha, si pomane oči in pogleda proti Blažu, ki še vedno stoji pred vrati.

TAT: Si le prišel! Nazadnje eden!

Blaž ne razume vprašanja. Skomigne z rameni.

TAT: Zadnje dni sem te že kar nestrpno čakal.

BLAŽ (*začudeno*): Mene? Kako si pa vedel, da bom prišel?

TAT: Ne morem reči, da sem prav tebe čakal. Čakal sem pač nekoga. Vedel sem, da bo kdo prišel. Dandanes je preveč grešnikov, da bi človeku pustili tako razkošje, kot ga imam jaz. (*Zehne.*) Kaj pa stojiš, kot da bi te kdo pribil na vrata! Pridi in sedi! (*Pokaže na pograd*.) Dovolj je prostora za oba.

BLAŽ (*se šele zdaj prav znajde. Pokima*): Dovolj je prostora, da. (*Gre do pograda in sede nanj.*)

TAT (*ga radovedno gleda*): Pa so te res dobro zdelali.

BLAŽ: Kajne?

TAT: Ja, to pa znajo.

BLAŽ: Ja, znajo.

TAT: So te dolgo mrcvarili?

BLAŽ: Zdi se mi, da zelo dolgo.

TAT (*se presede*): Ti, govoriš pa ravno ne preveč!

BLAŽ: Včasih sem rad govoril, zdaj pa sem se odvadil. Tri mesece nisem spregovoril svoje prave besede. Bilo mi je, kot da bi govorili oni iz mojih ust.

TAT: Se boš že privadil. Tu lahko govoriš po svoje. Kljub temu sem te vesel.

BLAŽ (*ga začudeno pogleda*): Zakaj pa?

TAT: Dolgčas mi je postajalo. Nekaj časa sem se pogovarjal sam s sabo. Pa nisem dolgo vzdržal. Postalo je preveč utrudljivo. Postal sem žalosten, in če bi se pogovarjal in razmišljal o sebi še naprej, bi se morda nazadnje nad sabo še razočaral. Tega pa nočem. Preveč se imam rad, preveč se cenim.

BLAŽ: Tudi jaz sem veliko razmišljal o sebi.

TAT: Gotovo si zato tako slabe volje. Ti si preveč razmišljal. Nisi znal končati pravočasno, tako kot jaz. Prišel si do spoznanja.

BLAŽ (*odkritosrčno*): Sem!

TAT: Spoznanje pa je največkrat klavrno. Človek nenadoma ugotovi, da je slabši, kot si je mislil.

BLAŽ: Spoznal sem, da sem boljši, kot sem si mislil.

TAT: To je pa nekaj novega. (*Presenečen vstane.*) Kako si pa prišel do tega? To povej?

BLAŽ: Veš, ko sem bil še zunaj, doma, se mi je zdelo, da sem poln pregreh. Tukaj na gradu pa sem zvedel za grehe, na katere si prej, doma, še pomisliti nisem upal. In nenadoma sem se zazdel sam sebi boljši.

TAT (*se smeji*): Ti, kaj takega pa še ne. Od kod pa si pravzaprav?

BLAŽ: Za Blaža me kličejo. Iz Spodnjega potoka sem, kovač.

TAT: Ha, spominjam se tiste kovačije. Nekoč sem šel mimo. Dolgo je že od tega.

BLAŽ: Potem imaš pa dober spomin.

TAT: Ukradel sem vam kokoš. Zato se spominjam.

BLAŽ: Torej tat.

TAT: Imenuj me, kakor hočeš. Me prav nič ne gane. Kaj pa ti, poštenjak?

BLAŽ: Nikoli nisem kradel!

TAT: Saj se tudi na tebi vidi. Prevelik zelenec si za kaj takega. (*Zaničljivo.*) Sodim, da si kak prekrščevalec. Eden izmed tistih, ki ne spoštujejo cerkvene in posvetne gosposke, eden izmed tistih, ki zavajajo tudi druge, poštene ljudi v krivo vero. Gobeždač!

BLAŽ: Motiš se, nisem. Čeprav me res imajo za enega izmed njih.

TAT (*se zasmeji, se udari po kolenu*): Torej nedolžen! V vseh luknjah, kjerkoli sem bil, še nisem srečal človeka, ki bi bil kriv. Vsak krivoverec se ima za po krivem ovadenega. Vsak tat si je ukradeni denar le sposodil. Hotel ga je nesti nazaj, pa so ga pred tem ujeli.

BLAŽ: Pri meni je drugače. Nisem »bidertaufer«. Zmeraj sem bil dober faran.

TAT: In veruješ v sveto cerkev, veruješ v boga očeta, v sina in svetega duha. Veruješ v devico Marijo, brezmadežno spočeto?

BLAŽ: Verujem!

TAT: In si jim to povedal?

BLAŽ: Sem.

TAT: So ti verjeli?

BLAŽ: Na žalost, niso.

TAT (*posmehljivo*): Sem si mislil. Tudi jaz bi ti ne, čeprav se mi zdi, da ne lažeš. Kdo te pa je?

BLAŽ: Kaj?

TAT: Ovadil.

BLAŽ: Mežnar.

TAT: Kaj pa si imel z njim?

BLAŽ: Nič, nič posebnega. Celo pila sva včasih v krčmi skupaj. Celo kvartala sva.

TAT: Si ga ogulil?

BLAŽ: Ne da bi vedel.

TAT: Kaj pa potem, človek? Pa te menda ni spravil v keho zavoljo milosti božje?

BLAŽ: Moral me je spraviti.

TAT: Ta je pa dobra, le zakaj?

BLAŽ: Zaradi sveč.

TAT: Zaradi sveč?

BLAŽ: Zaradi sveč, ki jih je kradel v cerkvi in jih potem na žeganju prodajal. Tudi zaradi odpustkov, ki jih je prodajal za župnika in spravljal potem denar v svoj žep.

TAT: Pameten možak.

BLAŽ: Jaz ne bi mogel tega trditi.

TAT: In kako je našel prav tebe?

BLAŽ: Tega ne vem. Vem le to, da je moral nekoga najti. Rekli so mu: 'Najdi bidertauferja in dokaži, da si dober kristjan. Dobrim vernikom se marsikaj oprusti.' Ubogal jih je in našel mene. Morda je prav méne prvega zagledal in me izbral.

TAT: Kaj pa jim je natvezel?

BLAŽ: Da sem se prekrstil. Da sem psoval svetega očeta in gosposko. Da sem popljuval sliko device Marije, da sem klel prečastitega knezoškofa.

TAT: O, dovolj za grmado in še več. (*Se sprehodi po ječi. Obstoji pred Blažem.*) In si priznal?

BLAŽ: Nisem. Ko sem slišal za te pregrehe, sem se počutil boljšega. Kot sem ti prej rekel. Dan za dnem so me mučili in vse sem lahko prenašal v spoznanju, da sem boljši. Potem se mi je začela v zavest vpletati misel...

TAT: Kakšna misel, človek?

BLAŽ: Misel, da ljudje ničesar ne delajo zastonj. Da mora za vsakim delom nekaj biti. Lahko je še tako skrito, toda biti mora.

TAT (*sede*): Gobeždaš!

BLAŽ: Ne, resno mislim. Človek orje in ve, zakaj orje. Nikoli ne orje zaradi oranja. Če kujem podkev, je ne kujem zaradi podkve. Torej

tudi oskrbnik ni mučil mene zaradi mučenja samega. Torej je moralo biti le nekaj za tem.

TAT: Kaj?

BLAŽ: Saj to je, kaj? Začel sem premišljevati. Pred mučenjem, med mučenjem, po mučenju. Samo to mi je rojilo po glavi, kaj. In nekega dne...

TAT: In nekega dne?...

BLAŽ: Počakaj! — Zazdelo se mi je, da bi lahko vse to, kar sta mi očitala oskrbnik in glavni stražar, tudi storil. Nenadoma nisem bil več boljši. Izgubil sem vero vase in vse skupaj se mi je zazdelo nesmiselno. To, da me mučita, in to, da verjameta ušivemu mežnarju, ki ga ima vsa fara za lopova. Pa sem sklenil, da se maščujem na poseben način, da storim vse, kar zahtevata od mene. Po svoji in ne po njuni volji.

5.

Grajska soba. Oskrbnik gleda skozi okno na grajsko dvorišče. Glavni stražar stoji sredi sobe.

GL. STRAŽAR: Na Dunaju so pred dvema mesecema zažgali enega izmed njih, gospod.

OSKRBNIK: Slišal sem.

GL. STRAŽAR: V mestu jih imajo čez dvajset v ječi.

OSKRBNIK: Tudi to vem, stražar.

GL. STRAŽAR: Tudi iz gradov prihajajo glasovi, da so ječe polne krivovercev.

OSKRBNIK (*se obrne proti glavnemu stražarju*): Kaj si hotel s tem reči, glavni stražar?

GL. STRAŽAR: Da imamo pri nas na gradu samo enega bidertauerja, Blaža, kovača. Drugje pa, kot da tekmujejo, kdo jih bo spravil več v ječo. Saj se prav v tem kaže privrženost naši sveti cerkvi, gospod.

OSKRBNIK (*živčno stisne pesti*): Če krivovercev ni, jih ni. Nič ne moremo pomagati.

GL. STRAŽAR: So, gotovo so. Le najti bi jih bilo treba, gospod, Če jih bomo našli, se bo zelo dvignil vaš ugled pri prečastitem gospodu knezoškofu. Vaš in moj ugled, gospod!

OSKRBNIK: Vem, glavni stražar. Preišči znova vse bajte. Postavi ovaduhe, ničesar drugega ne morem storiti. Za vsakega prekrščevalca dobiš cekin.

GL. STRAŽAR: Storil bom, kot velevate, gospod! (*Pozdravi in odide. Oskrbnik se spet zazre na grajsko dvorišče.*)

6.

Grajska ječa. Tat kleči ob pogradu. Seže pod pograd in prileče na dan velik kamen. Blaž stoji pri vratih. Tat se ozre proti Blažu.

TAT: Že tri tedne kopám. Čez polovico zidu imam že za sabo. In zdaj, ko mi boš pomagal, bo šlo še hitreje. Sam sem moral biti vedno

z enim ušesom pri vratih. Zdaj boš pazil ti in me pravočasno opomnil, če bo kdo prihajal.

BLAŽ: Rade volje, če tako želiš.

TAT (*položi kamen nazaj pod pograd. Vstane, stepe prašne roke in pogleda Blaža*): Vem, da je tebi vseeno, če vrtam steno, ker te bodo slej ko prej izpustili. Toda pri meni je drugače. Jaz se moram rešiti sam. Dosti mi je tega poležavanja. Prav nič bi ne želel viseti in še manj bi želel, da bi me poslali v Benetke na galejo.

BLAŽ: Ne boj se, ne bodo me izpustili.

TAT (*se začudi*): Kako to? Rekel si, da nisi priznal.

BLAŽ: Nisem ti povedal do konca. Pozabil si. Rekel sem ti, da sem storil vse, kar sta zahtevala od mene. Po svoji volji.

TAT: Kaj sta zahtevala od tebe?

BLAŽ: Da priznam.

TAT: In si priznal?

BLAŽ: Sem.

TAT (*razburjeno*): Kaj si priznal?

BLAŽ: Vse, kar sta mi oskrbnik in glavni stražar natvezla. Sprva je bilo težko le to, da nisem vedel, kakšnih grehov želita od mene. Toda potem smo se nekako sporazumeli. Oskrbnik mi je lepo zvrstil grehe drugega za drugim. In jaz sem lepo pritrjeval. Drugače ni šlo. Tako je bilo laže meni in njima.

TAT: Zmešalo se ti je! Norec si ali pa velika mevža.

BLAŽ: Nisem strahopetec.

TAT: Pa veš, kaj te čaka, človek?

BLAŽ: Vem. Grmada. Tudi s tem sem se sprijaznil. Tudi to sem vzел kot nujnost.

TAT: Nobene nujnosti ni, tepec. Bojevati bi se moral in jim dopodovati, jim dokazovati, da nisi bidertaufer. Nazadnje bi ti uspelo!

BLAŽ: Kdaj bi mi uspelo? Tri mesece sem poskušal. Skušal sem jih prepričati, pa mi niso verjeli. Potem sem nekega dne spredel, da je vse zastonj. Če bi bil res krivoverec, bi se gotovo bojeval in branil. Imel bi se za kaj bojevati. Toda jaz nisem bil krivoverec, ničesar nisem storil, kar so mi očitali. Prišel sem le do spoznanja, da bi lahko to storil, če bi hotel. To pa je bila samo možnost in nič drugega. Premalo, da bi se bojeval zanjo. Spomnim se nekega pridigarja, ki so ga zažgali pred leti na trgu. Zažgali so ga zaradi čarovništva, toda ni bil čarovnik, le krivoverec je bil. Ta se je znal boriti. Še na grmadi je vpil ljudem in pošiljal vruga na gosposko. On je imel svojo vero, zanjo se je bojeval proti sovražnikom, zanjo je tudi lepo umrl. Oskrbnik in glavni stražar pa nista moja sovražnika in z njima se nimam za kaj boriti. Iste vere smo, v istega boga očeta, sina in svetega duha verujemo. To je.

TAT: Toda ti si njun sovražnik, tepec. Oskrbnik in glavni stražar te imata za sovražnika in knezoškof te ima za sovražnika in vsa cerkev te ima za sovražnika.

BLAŽ: Nisem preveč prepričan o tem. Včasih se mi je zdelo, da celo oskrbnik in glavni stražar nista verjela mojim izmišljenim grehom, za katere sta me okrivila. Včasih se mi je zdelo, da sta me mučila in

zasliševala brez osebne prizadetosti in prepričanja; da sta to delala samo zaradi svoje službe.

TAT: Prav malo me briga, kako je z njuno službo. Važno je le to, kaj z mano počenjata.

BLAŽ: Želel sem si, da se ne bi motila. Želel sem, da bi ju prepričal, da nisem kriv. Vse sem poskušal. Zato nisem kriv, če se motita.

TAT: Gosposka se nikoli ne moti. Ne pred zakonom ne pred bogom. Kaj misliš ti, nikogar ne briga.

BLAŽ: Mene briga. Važen je občutek, ki ga imam. Oskrbnik in glavni stražar se motita in delata proti sebi. Vsi trije smo člani iste svete cerkve. Če me bosta spravila na grmado, bosta prikrajšana tudi onadva in sveta cerkev. Važno je le, da jaz poznam resnico. V tem je moje maščevanje.

TAT: Ne boj se. Gosposka se nikoli ne moti. Gosposka dela vedno le zase. Nič je ne brigata moja in tvoja resnica.

BLAŽ: Kakšno resnico imaš ti?

TAT: Resnico močnejšega. Moram ti povedati, da sem bil svoje dni najemnik.

BLAŽ (*zaničljivo*): Vojak.

TAT: Kaj hočeš s tem reči?

BLAŽ: Mojemu očetu so zažgali najemniki hišo.

TAT: Lahko je bil zadovoljen. Zgradil si je potem novo, boljše.

BLAŽ: Sosedu so posilili hčer. Čez devet mesecev je rodila.

TAT: Pa je bil otrok zdrav?

BLAŽ: Bil. Otrok je bil zdrav.

TAT: Potem se ne more pritoževati. Le vesela je lahko. Ženska rodi vedno le zase.

BLAŽ: Vendar, tako se ne dela.

TAT (*skomigne z rameni*): Na svetu se marsikaj zgodi.

BLAŽ: In kje si se vse potepal, vojak?

TAT: Hodil sem po Saški, po Württemberskem, tudi na Moravskem sem bil.

BLAŽ: Potem si se potepanja naveličal in postal tat?

TAT: Počasi. Bil sem vojak in naučil sem se jemati. Ko sem se naveličal potepanja, sem ostal v teh krajih.

BLAŽ: In jemal naprej?

TAT: Tako nekako. Toda samo takrat, kadar sem kaj nujno potreboval. Sovražim bogastvo. Jemljem le, če sem v stiski.

BLAŽ: Tudi tega ne bi smel. Tudi to je greh.

TAT (*stopi k njemu. Ga gleda zviška, se smeji in maje z glavo*): Kot otrok si. Kot da bi prišel včeraj na svet. Vsi kradejo, vsi jemljejo. Od knezoškofa, graščaka, oskrbnika do stražarja in valpta. Ko so me privlekli na grad, sem imel za pasom dvajset cekinov. Stražar mi jih je vzel. Zase je obdržal tri. Druge je dal oskrbniku. Oskrbnik si jih je obdržal sedem. Tako jih je trgovec, kateremu sem jih ukradel, dobil nazaj le deset. In še zadovoljen je bil s tem denarjem in pa zato ker je ostal živ.

BLAŽ: Zakaj živ?

TAT: Lahko bi ga bil tudi ubil. Tega pa se izogibam. Nerad ubijam, čeprav imam zaradi tega včasih težave. Če bi trgovca takrat, ko sem ga okradel, tudi ubil, bi me trgovec ne prepoznal na sejmu. Tako bi me ne prijeli in bi ne gnil tukaj v tej smrdljivi luknji.

BLAŽ: Nikoli bi ne mogel ubiti človeka. To je velik greh.

TAT (*nekoliko jezen*): Krivoverstvo je tudi greh. Še večji, kot če koga ubiješ. Tudi kaznuje se huje. Tebe bodo spravili na grmado, na grmado, razumeš. Ti si večji grešnik.

BLAŽ: Rekel sem ti, da sem nedolžen.

TAT: Kaj pa to koga briga. Priznal si in za vse si krivoverec, bider-tauffer. Morda oskrbnik in glavni stražar slutita, da nisi kriv. Morda celo vesta, da si nedolžen, pošten človek. Toda laže jima je, da te imata za krivega. Tudi koristneje je to zanju. Kako bo zaradi tega porasel njun ugled pri ljudeh in knezoškofu. Še čudno, da sta našla samo tebe.

BLAŽ: V naši fari ni krivovercev.

TAT: Lahko pa se jih naredi, če se jih potrebuje. Prav tako, kot je naredil mežnar tebe.

BLAŽ: Toda jaz ni...

TAT (*odločno*): Si. Priznal si, zato si in si.

BLAŽ: Nič drugega mi ni preostalo. (*Neodločno*.) Nisem ju mogel prepričati.

TAT: Sploh veš, kaj je grmada?

BLAŽ: Vem.

TAT: In se hočeš pražiti?

BLAŽ: Nočem. Toda, če je usojeno, če je taka božja volja, naj se zgodi tudi to.

TAT: Pa ti ni žal življenja?

BLAŽ: Zdi se mi, da sem vse, kar se doživeti da, doživel. Po tem gradu bi se mi zdelo življenje preveč umazano.

TAT: Nikogar nimaš, za komer bi ti bilo žal?

BLAŽ (*pokima. Se zamisli*): Imam. Ženo imam. Za ženo mi bo žal. Če pomislim nanjo, se počutim krivega, ker sem priznal. Zelo rad jo imam in žal mi je, da bo ostala sama. Zelo ji bo težko. Ampak mlada je, lepa, pa si bo zlahka našla drugega moža.

TAT: Nimaš je rad, če govoriš tako. Samo nase misliš. Na nič drugega. Ti, poslušaj. Kaj si se kdaj branil? Morda še kot otrok? Si se kdaj tepel?

BLAŽ: Sem. Branil sem se.

TAT: Samo branil? Nikogar nisi stregel, tako močan.

BLAŽ: Če sem koga udaril, je zbolelo tudi mene. Zato nisem tepel. Le branil sem se. Toda čim bolj sem prosil, naj me pustijo pri miru, čim bolj sem mlatil okoli sebe, s tem večjim veseljem so me drugi otroci topli. In topli so me, dokler nisem spoznal psa.

TAT: Psa?

BLAŽ: Da, psa. Sosedovi so imeli psa, edinega na vasi, ki ga ni nihče ne brcal ne tepel ne mučil, tako kot so mučili druga ščeneta. Pa sem začel opazovati ljudi in pse. Ugotovil sem, da so imeli ljudje veselje dražiti in mučiti le tiste pse, ki so nanje renčali, jih skušali ugrizniti in jim strgati hlače. Čim bolj se je pes zaganjal vanje, čim bolj je renčal

in skušal gristi, tem bolj jih je zabavalo. Pri sosedovem psu pa je bilo drugače. Ko je pes videl, kako se mu približuje človek s palico, je preprosto legel na hrbet, vzdignil tačke proti nebu in čakal. Človek je prišel do njega, že je zamahnil s palico, pa se je roka sama povesila in palica je udarila ob tla. Pes pa je ležal na hrbtu in človeka gledal. Ta je sicer s prezirom pljunil, udaril pa ni. Odšel je naprej, da bi srečal drugega, psa, ki bi renčal in grizel.

TAT: Zanič je bil ta sosedov pes.

BLAŽ: Tudi drugi so pravili tako. Toda nihče ga ni tepel. Pa sem nekega dne tudi sam sklenil, da se bom obnašal tako kot sosedov pes. Ko so fantje na travniku spet navalili name, sem legel na hrbet in pustil, da so me topli. Res so me nekajkrat udarili, potem so se začudeno spogledali in se odmaknili od mene. Nekdo od njih je rekel: 'Pustimo ga pri miru, prevelika šleva je!' In res so me pustili od tistega dne pri miru in našli za pretepanje drugega.

TAT: In ti si pomagal tepsti drugega?

BLAŽ: Ne, odšel sem domov in jokal, ker sem bil pravzaprav jaz kriv, da so ga topli. Namesto mene so ga topli. Zelo mi je težko za druge ljudi. Toda mene niso več topli. Nikoli se nisem branil in zato sem se z vsemi dobro razumel: z oskrbnikom, biričem, župnikom in vaščani.

TAT: Pa si kljub temu prišel v grajsko ječo.

BLAŽ: To zaradi mežnarja.

TAT (*prepričevalno*): Poslušaj, še ničesar, kar sem kdaj storil hudega, nisem priznal. Tudi o teh dvajsetih duktih, ki sem jih ukradel trgovcu, nisem ničesar priznal. In prav je tako. Drugače bi že davno visel. In vedno sem raje udaril jaz koga, kot pa čakal, da udari on mene. Nikoli ničesar ne priznam.

BLAŽ: To je drugo. Tudi drugačen si od mene. Če ti rečem, nisem ju mogel prepričati. Tudi če me ne bi mučila, bi nekega dne priznal, ko bi prišel do spoznanja, da ju ne morem prepričati.

TAT: Strahopetec!

(Konec prihodnjič)

BLAŽ

Televizijska drama

Smiljan Rozman

(Konec)

7.

Po hodniku se približujejo koraki. Blaž in tat pogledata proti vratom. Sliši se zapah. Vrata se odpro. V ječo stopita glavni stražar in stražar, ki nosi v roki leseno skledo jedi, dve leseni žlici in kos kruha. Glavni stražar ostane pri vratih in gleda zapornika. Stražar postavi skledo, kruh in žlici na surovo stesano mizo. Potem gre iz ječe. Glavni stražar ostane pri vratih.

GL. STRAŽAR: Kako je, tat?

TAT: Dobro, gospod.

GL. STRAŽAR: In kako tebi, krivoverec?

BLAŽ: Kot vi hočete, gospod.

GL. STRAŽAR: Pameten odgovor, krivoverec. Potrudil se bom, da ti bo čimboljše!

(To reče z ironijo. Se obrne in odide iz ječe. Vrata se zapro.)

Tat in Blaž gledata nekaj časa v vrata. Potem pogleda tat skledo jedi in nato Blaža.

TAT: Temu nisi posebno pri srcu.

BLAŽ *(se komaj opazno nasmehne)*: Prav imaš. Toda nič se mi ne more zgoditi, na kar bi ne bil pripravljen. V tem je moja prednost.

TAT: Ne razmišljaj preveč. Na, jej! *(Tat vstane in sede k mizi.)*

BLAŽ: Ne bom jedel. Ne morem.

TAT: Potem pa le nisi z vsem tako zadovoljen. Skrbi te!

BLAŽ: Nič me ne skrbi. Ti tega ne razumeš. Zakaj bi jedel, če se mi ne da? Mislim, da lahko o tem odločam sam. Želim odločati sam, po svoji volji. O tem, če sem kriv, in tudi o tem, ali naj jem ali pa ne. Si razumel?

TAT *(skomigne z rameni)*: Tebe je težko razumeti. *(Skoraj veselo:)* Potem lahko jaz pojém tvoj delež?

BLAŽ: Seveda, kar vzemi. *(Leže na pograd in se zazre v strop.)*

TAT *(vzame žlico, hoče jesti, toda spet pogleda Blaža in reče prizanesljivo)*: Glavni stražar ti nič več ne more. Če priznaš, te pustijo pri miru. Potem samo še čakaš dan, ko ti zadrgejo vrv okoli vratu ali pa ti podkurijo pod podplati.

BLAŽ: Ne skrbi zame in jej.

8.

Grajska soba. Oskrbnik sedi za mizo in živčno tolče s prsti po njej. Glavni stražar stoji na drugi strani mize.

GL. STRAŽAR: Ničesar nisem našel, gospod. Tudi človeka, ki bi bil pripravljen ovajati, nisem našel.

OSKRBNIK (*bolj sam zase*): Vedel sem. Že vnaprej sem vedel.

GL. STRAŽAR: Le mežnar se mi je ponujal.

OSKRBNIK: Ti je že kaj povedal?

GL. STRAŽAR: Ne še. Rekel pa je, da zagotovo ve za pet bider-
tauferjev. Prepričan je, da jih je še več. Zalezoval jih bo toliko časa,
dokler ne bo odkril vse drhali. Takrat bo prišel povedat. Pravi, da imajo
posebne obrede. Tudi za nagrado me je vprašal, gospod.

OSKRBNIK: Dobil jo bo! (*Vstane, si otre brado in se sprehodi po
sobi. Glavni stražar mu sledi s pogledom. Oskrbnik se ustavi in pogleda
stražarja in potem v tla.*) Nekaj me moti. Tri mesece je Blaž tajil, potem
pa je nenadoma priznal. Prehitro je priznal. Morda tudi on ve za druge
ali pa sploh ni kriv.

GL. STRAŽAR: Priznal je, gospod. Če pa ve za druge, bom tudi to
izvlekel iz njega. Samo zapovejte, gospod. (*Pogleda skozi okno. Se obrne
k oskrbniku.*) Spet je prišla, gospod!

OSKRBNIK: Kdo?

GL. STRAŽAR: Krivoverčeva žena. Tista lepa!

Oskrbnik stopi k oknu, si tare brado in premišljuje.

OSKRBNIK: Privedi jo! Potem pojdi po krivoverca Blaža in ga pri-
pelji semkaj. Počakaj z njim pred vrati. Ko pokličem, vstopita!

GL. STRAŽAR: Storil bom, kot velevate, gospod! (*Odide iz sobe.*)

*Oskrbnik gleda skozi okno. Zunaj se sliši najemnikova hripava
pesem.*

9.

*Sobna vrata se odpro. V sobo stopi Blaževa žena. Ponižno obstoji.
Oskrbnik se obrne proti njej.*

ŽENA: Prišla sem, gospod!

OSKRBNIK: Vidim, da si prišla. Zakaj si prišla?

ŽENA: Zaradi svojega moža, gospod.

OSKRBNIK: Zaradi Blaža, krivoverca?

ŽENA: Ni krivoverec, gospod. Dober faran je in dober kristjan. Za
praznike je nosil bandero v procesiji. Za božič in za veliko noč je hodil
k spovedi in svetemu obhajilu. Pred jedjo je vedno pomolil in to je
storil tudi vsak večer, preden je legel.

OSKRBNIK: Lažeš, ženska! Hočeš ga rešiti, ker je tvoj mož.

ŽENA: Ne lažem, gospod. Nikoli bi ne mogla živeti z bidertauferjem.

OSKRBNIK: Potem se ti je pretvarjal, ženska. Zato je še hujši zlo-
činec. Proti bogu, proti gosposki in proti tebi, ženska.

ŽENA: Ni se pretvarjal. Vedno je bil dober mož in dober kristjan.

OSKRBNIK (*stopi korak proti njej, nekoliko počaka*): On govori
drugače, ženska.

ŽENA (*se zmede*): Kako drugače, gospod?

OSKRBNIK (*počasi*): Blaž je priznal svoje gnusne grehe, ženska.

ŽENA (*obupano*): Priznal! Kaj je priznal?

OSKRBNIK: Vse, kar je trdil mežnar.

ŽENA: Ne verjamem, gospod. Ne morem verjeti tega!

OSKRBNIK: Potem se sama prepričaj, krivoverčeva žena. (*Gre k mizi, vzame v roko zvonec in pozvoni.*)

10.

(*Vrata sobe se odpro. V sobo stopi Blaž in za njim glavni stražar. Blaž presenečen zagleda svojo ženo. V očeh se mu zaiskri veselje.*)

BLAŽ: Anka!

ŽENA: Blaž! (*Iztegne roke, hoče k njemu, toda naslednji hip ji roke padejo k telesu. Pogleda v tla.*)

OSKRBNIK (*ju za trenutek gleda*): Pogovorita se! Morda je to zadnjič. Tja k mizi sedita. Vsak na svoj konec. Pa da ne bo trajalo predolgo. (*Namigne glavnemu stražarju. Gresta iz sobe.*)

Blaž in njegova žena ostaneta sama. Blaž gre k ženi in ji nerodno stisne roko. Objameta se. Žena za trenutek nasloni glavo na njegove prsi.

BLAŽ: Pojdi, Anka, sediva! Nimava preveč časa.

ŽENA: Da, Blaž. (*Gresta k mizi in si sedeta nasproti.*) Osušil si se.

Blaž se grenko nasmeji.

ŽENA (*položi na mizo majhno culo, ki jo je do tega trenutka držala v roki*): Nekaj malega sem ti prinesla.

BLAŽ (*pokima*): Kako ti kaj gre, Anka?

ŽENA (*gleda svoje prste, ki nerodno razvezujejo culo*): Ni mi lahko brez tebe, veš.

BLAŽ: Zdrava pa si, drugače.

ŽENA: Sem, to sem, Blaž... Vsak teden sem se oglasila na gradu, pa me niso pustili k tebi.

BLAŽ: Ne puščajo, ne.

ŽENA: Ampak danes so to storili.

BLAŽ: Danes so.

ŽENA: Kaj si res kriv?

BLAŽ: Nisem, žena.

ŽENA: Hvala bogu. Torej me je oskrbnik preskušal. Preskušal me je samo. Drugače ve, da si nedolžen, kajne? Zato me je pustil tudi danes k tebi, kajne?

BLAŽ: Ne, Anka. On misli, da sem krivoverec.

ŽENA: Vsa soseska ve, da si dober faran, da si nedolžen!

BLAŽ: Toda tu gori verjamejo le mežnarju.

ŽENA: Pripeljala bom priče.

BLAŽ: Nič ne bo pomagalo.

ŽENA: Župnik bo rekel besedo zate. Vedno te je imel rad.

BLAŽ: Tudi to ne bo pomagalo.

ŽENA (*ga skuša prepričati*): Pomagalo bo, boš videl!

BLAŽ (*odkima*): Prepozno je, Anka.

ŽENA: Nikoli ni prepozno! Zakaj bi bilo prepozno?

BLAŽ: Ker sem priznal, Anka.

ŽENA: Kaj si priznal, Blaž?

BLAŽ: Priznal, da sem krivoverec, Anka, da sem kriv.

ŽENA (*ga gleda, kot da bi ne razumela. Potem se zazre v mizo*):
Torej si res krivoverec?

BLAŽ: Ne, nisem krivoverec. Sama veš, da nisem. Če bi bil, bi ti povedal. Moja žena si.

ŽENA: Kako si potem mogel priznati? Kako si mogel priznati nekaj, česar nisi storil, kar nisi?

BLAŽ: Moral sem.

ŽENA: Zakaj, moral?

BLAŽ: Ker mi ju je bilo potem laže gledati, kako se valjata v zmoti. Ugodil sem jima. Nič drugega mi ni preostalo.

ŽENA: Zato si priznal?

BLAŽ: Ni bilo lahko. Zato ker nisem vedel, česa vsega me dolžijo, ker nisem vedel, kaj vse sem storil krivega.

ŽENA: In kako si potem mogel priznati?

BLAŽ: Pustil sem, da je govoril oskrbnik. Jaz sem samo pritrjeval.

ŽENA (*si zakrije z dlanmi obraz. Potem ga obupano pogleda*): Kaj so storili s tabo, moj mož? So te topli, so te mučili, kaj so delali s tabo?

BLAŽ: Vse to, kar si vprašala. Ampak to ni bilo najhujše. Najhujše je bilo, ker mi niso verjeli.

ŽENA: Znorel si, moj mož! (*Obupano.*) Od samega trpljenja se ti je zmešalo.

BLAŽ: Nisem, nisem znorel, žena. Še nikoli nisem gledal stvari tako jasno.

ŽENA: Potem si res krivoverec. Hudič te je obsedel, mož. Potem si res krivoverec. Drugače bi ne priznal.

BLAŽ: Vsi priznajo. Tudi tistim, ki ne priznajo, nič ne pomaga.

ŽENA: Toda imajo zadoščenje, da niso lagali. Ti pa lažeš v škodo sebi in njim na ljubo! (*Ga skuša prepričati znova. Prijazneje*): Župnik so rekli, da bodo govorili z oskrbnikom.

BLAŽ: Prepozno se je spomnil. Nič ne more storiti. Še njega bi oskrbnik osumil.

ŽENA: In veš, da te bodo spravili na grmado!

BLAŽ: Vem, žena.

ŽENA: Se ne bojiš zase?

BLAŽ: Nimam se česa bati, žena.

ŽENA: In vseeno ti bo, če bom ostala sama, krivoverčeva vdova?

BLAŽ: Našla si boš drugega, boljšega moža in ljudje bodo pozabili.

ŽENA (*obupano*): Znorel si, mož! Sam hudič je stopil vate in govori iz tvojih grešnih ust! Ves drug si, mož! Saj si res krivoverec, če ne, bi ne govoril tako, res si krivoverec! (*Medtem ko govori, vstane in se začne umikati k zidu. Tam se nasloni, obupano zroč v Blaža, kot bi se ga bala.*)

11.

Vrata se odpro. V sobo stopita oskrbnik in glavni stražar. Oskrbnik pogleda ženo.

OSKRBNIK: Zdaj tudi sama vidiš, kako je z njim, krivoverčeva žena.

ŽENA (*žalostno pogleda v tla*): Vidim.

OSKRBNIK: S samim satanom je v zvezi.

ŽENA: Da, gospod.

OSKRBNIK: Odvedi ga, glavni stražar.

GL. STRAŽAR (*se obrne k Blažu*): Vstani in pojdi, krivoverec!

BLAŽ (*utrujeno vstane. Pogleda ženo*): Anka, žena!

ŽENA (*utrujeno*): Zbogom, Blaž. In sam bog naj ti pomaga.

Stražar odvede Blaža iz sobe. Vrata za njima se zapro.

12.

Ko Blaževi in stražarjevi koraki izzvenijo v tišino, se Blaževa žena zruši na stol, si z dlanmi zakrije obraz in zajoka. Oskrbnik gre počasi k njej. Ustavi se nad njo. Vzdigne roko, da bi jo pobožal po laseh, pa mu roka obstane v zraku in potem spet pade k telesu. Nekaj časa vlada molk.

OSKRBNIK: Zdaj vidiš, kako je, ženska.

ŽENA: Vidim.

OSKRBNIK (*čez čas*): Ga imaš še vedno rada?

ŽENA (*ga začudeno pogleda. Si obriše oči*): Ne vem, gospod. Vem samo to, da me on nima rad. Če bi me imel rad, bi ne naredil vsega tega, ne meni ne sebi. Kaj naj storim, gospod?

OSKRBNIK: Najprej se spokôri, krivoverčeva žena. Spokôri se zanj, ker se je pregrešil, spokôri se zase, ker si trpela ob sebi krivoverca.

ŽENA: Nisem vedela, gospod. Res ne.

OSKRBNIK: Verjamem ti, ker se zna tvoj nekdanji mož dobro pretvarjati. Toda kljub temu se spokôri, ker še vedno obstaja možnost, da si vsaj slutila. Tudi zato, ker se je tvoje telo dotikalo njegovega grešnega telesa.

ŽENA: Tudi slutila nisem. Vendar, storila bom, kot velevate, gospod. Molila bom za njegove in za svoje grehe.

OSKRBNIK: Umila se boš, se praznije oblekla in prišla jutri zvečer na grad.

ŽENA: Na grad? Zakaj, gospod? Molim lahko tudi v farni cerkvi.

OSKRBNIK: Na grad, sem rekel. V grajski kapeli boš prižgala štiri debele sveče.

ŽENA: Bom, gospod.

OSKRBNIK: In vrgla v skrinjico tri cekine.

ŽENA: Tudi to bom storila, gospod.

OSKRBNIK: Potem boš pomolila tri očenaše in tri zdravamarije. In ko boš s tem končala, boš prišla k meni. K meni, semkaj.

ŽENA (*nekoliko preplašena*): Kaj bom delala tukaj, gospod?

OSKRBNIK (*smeje se, z ironijo*): Molila, molila z mano, krivoverčeva žena. Torej, jutri zvečer, krivoverčeva žena... Če ne prideš, te lahko osumim, da si vedela za stranpoča svojega pregrešnega moža. (*Zadnje besede izgovori s poudarkom, počasi.*) Si razumela?

ŽENA (*tiho. Gleda v tla*): Sem, gospod.

OSKRBNIK: Zdaj lahko greš.

ŽENA: Da, gospod! (*Se prikloni in odide iz sobe.*)

Oskrbnik obstane s pogledom na mizi, kjer je še vedno razgrnjena čula z nedotaknjenim kmečkim kruhom, koščkom sira in koščkom slanine. Potem gre k oknu, odpre dozo z njuhancem ter si ga da v nosnice. Zapre dozo.

13.

Grajska ječa. Tat sedi pri mizi in sestavlja s slamicami obris utrdbe. Zunaj je noč. Sliši se hripava najemnikova pesem. Tat mrmraje povzame melodijo. Pogleda na pograd, kjer leži Blaž. Blaž leži na hrbtu in zre v strop. Na stropu se po kamnitem oboku igra svetloba bakle, ujeta v ozek, z rešetkami razbit kvadrat.

TAT: Nekam slabe volje si, odkar si se vrnil od oskrbnika, Blaž.

BLAŽ: Pravzaprav sem bolj žalosten kot slabe volje.

TAT: Zakaj pa to?

BLAŽ: Veš, tudi ona mi ni verjela. Ona, moja žena. Ni verjela, ni me razumela. Tako kot drugi. Prav taka je bila.

TAT (*se pretegne in zazdeha*): Ne pričakuj preveč od žensk. Sicer bi ti tudi jaz ne verjel, če bi zvedel, da si priznal. Tu ni kaj verjeti.

BLAŽ: Kljub temu sem mislil, da mi bo vsaj ona verjela. Pa je bilo drugače. Rekla mi je zbogom. Tako sem zdaj sam. Težko mi je in obenem lahko. S sabo človek laže opravi, kot če ima zraven še nekoga, ki ga ima rad. Zdaj mi bo še laže umreti.

TAT (*jezno podre iz slamic sestavljeno trdnjavo. Pogleda Blaža*): Nehaj že s tem! Velika prasica si in nič drugega. Sebičnež! Le nase misliš! Nikoli je nisi imel rad!

BLAŽ: Imel, pa še kako.

TAT: Potem je zdaj nimaš več rad.

BLAŽ: Še vedno jo imam rad. Čeprav sem postal drugačen. Zelo sem se spremenil v teh treh mesecih. Šele danes, ko sem govoril z ženo, sem to ugotovil. Tudi ona je to rekla. Skratka, postal sem nekdo drug. Blaža, kovača s Spodnjega potoka, ni več. Tu je le Blaž, krivoverec, bidertauffer, ki je psoval svetega očeta in gosposko, ki je popljuval sliko device Marije, ki je preklinjal prečastitega knezoškofa. Blaža, kovača, dobrega farana, ki je nosil za procesijo bandero, ki je bil pobožen, ki je spoštoval gosposko in boga, ni več. Spremenili, naredili so ga za krivoverca. Zdelo se jim je potrebno, morda zaradi mežnarja, morda zaradi njih samih, morda zaradi tega časa, v katerega smo vklenjeni. Blaž kovač! Le spomin je ostal nanj. Ljudje bodo šli mimo kovačnice z mrzlim ognjiščem in rekli: „Nekoč je živel tukaj Blaž, kovač, bidertauffer.“

Šli bodo za procesijo, pogledali bandero in rekli: ‚Nekoč ga je nosil Blaž, kovač, krivoverec. Sam ga je nosil, tako je bil močan. Zdaj pa ga nosijo trije.‘ In name se bodo spomnili, ko bodo kvartali v krčmi, ko bodo potrčavali ob praznikih v cerkvenem zvoniku, spomnili se bodo, ko bodo morali podkovati konja. Torej le ne bom čisto umrl. Še vedno bom živel v njihovih mislih, ali vedno bom poleg Blaža kovača še krivoverec. Vidiš, jaz nisem več Blaž, kovač. Naredili so me za drugega proti moji lastni volji. In zdaj me imajo. In lahko se veselijo tega.

TAT (*stopi k pogradu*): Preveč razmišljaš, Blaž. Raje pomisli na to, kako bova zbežala. Jutri bo zid prekopan. Spomni se, da sem danes že začutil veter na dlani. Pravi veter! Roko sem že lahko iztegnil na plano. Ne bo težko zbežati. Takoj za zidom je grmovje. Nihče naju ne bo opazil z obzidja. Preprosto spustila se bova po bregu. Na to pomisli, Blaž.

BLAŽ: Rekel sem ti, da ne bom zbežal.

TAT (*sede na pograd in ga prime za rame*): Poslušaj, krivoverec, nikomur ne boš koristil, če se boš pekel na grmadi. Tudi bogu ne.

BLAŽ: Morda bo to koristilo sveti cerkvi.

TAT: Zmešan si! Cerkvi, ki te preganja!

BLAŽ: Vendar, jaz sem še vedno njen zvesti hlapec.

TAT: Cerkev te noče, razumeš! Saj sam praviš, da te je sama naredila za krivoverca. Šla bova na Württemberško. Nihče te ne bo tam preganjal. Začel boš znova.

BLAŽ: Kako naj začnem znova? Kako le?

TAT: Pomagal ti bom. Dosti znancev imam tam. Velike krčme so in brhka dekleta.

BLAŽ: Nikoli nisem bil v drugi krčmi kot v naši in v tisti v trgu, če sem šel na sejem. Nikoli nisem imel drugega dekleta razen svoje žene. Tam, kamor hočeš, ni moje doline, mojih hribov in moje hiše s kovaškim mehkom. Tudi moje žene ni tam.

TAT: Tudi tukaj je nimaš več. Našel boš tam druge hribe, druge doline, drug kovaški meh, drugo ženo. Tudi tam potrebujejo konji podkve.

BLAŽ (*se nasmehne*): Lahko je tebi. Vse življenje se potepaš po svetu. Povsod si najdeš svoj dom. Jaz pa sem kot pribit na to dolino. Ne morem iz nje.

TAT (*jezno*): Saj te ne bo več, krivoverec! Sežgali te bodo!

BLAŽ: Moj pepel bo veter raztresel po dolini. Ostal bom v njej.

TAT: Kaj ti bo po smrti dolina! Poslušaj, vem za konje, tudi denar imam skrit. Ti pa čvekaš in čvekaš!

BLAŽ (*sede*): Veš kaj, pozabi na moje težave. Pusti me samega z njimi. Čeprav sva po naključju skupaj v celici, nimaš nobene pravice misliti nanje, nimaš nobene pravice vtikati se v moje življenje. To sta že storila oskrbnik in glavni stražar. In to je dovolj. Prosim te, pusti me pri miru. Vidiš, še ne poznaš me prav in že bi hotel krojiti moje življenje. Pusti me samega, tako kot jaz pustim tebe samega s tabo. Meni je vseeno, če boš ti pobegnili ali pa če boš čakal tukaj, da te nekega dne odvedejo na galejo, ali pa celo, da te obesijo. Prosil si me, naj ti pomagam pri odkopavanju zidu, in rade volje sem to storil. Zato ker ti ne želiš umreti, zato ker tudi mene veseli, da boš spet prišel skupaj

s svojimi prijatelji. Drugače me pa tvoja stvar prav nič ne briga. (*Spremeni glas*): Ti, pripoveduj mi raje o tisti tvoji krčmarici.

TAT (*se zasmije*): O tisti na Dunaju?

BLAŽ: Da, o tisti. In o tistem šaljivem Petru mi povej!

TAT: Ki je imel na Tirolskem napol razdrt grad in se ni brigal zanj?

BLAŽ: Da, o Petru. In pripoveduj mi o mestih, ki si jih spoznal, o gradovih, ki si jih oblegal, o vaseh, ki si po njih ropal in jih zažigal. Vsaj zadnje dni bi rad spoznal nekaj tujega, veselega sveta.

TAT: V redu. Pripovedoval ti bom. Najprej o krčmarici...

Glas se oddaljuje. Plameni bakle se poigravajo po temnem oboku. Zunaj se sliši najemnikova pesem.

14.

Grajska soba. Na mizi svečnik s svečo. Plamen sveče trepeta in meče po zidovih igrive sence. Ob mizi stojita oskrbnik in vaški župnik.

OSKRBNIK: Pa ste prepričani o tem, župnik?

ŽUPNIK: Dekla ne laže. Mežnar je bil pijan. Povedal ji je, da je ovadil po krivem. Samo zato je ovadil, da bi ga ne kaznovali zaradi kraje.

OSKRBNIK: Toda tudi Blaž, kovač, je priznal. Komu naj verjamem?

ŽUPNIK: V kakšnih okoliščinah je priznal, gospod? Morda ste bili prestrogi z njim?

OSKRBNIK: Saj to je, župnik. Če bi Blaž priznal med mučenjem, bi podvomil o njegovem priznanju. Blaž pa je priznal sam od sebe. Preprosto priznal.

ŽUPNIK: Vedno je bil pobožen mož, dober faran, ubogljiv kot ovca. Mežnar pa je okradel sveto cerkev... Morda se je Blažu zmešalo, gospod?

OSKRBNIK: Zmešalo? Kaj pa če se je Blaž vse življenje pretvarjal, župnik. Hudičevo seme je imel v sebi, od rojstva naprej. Kriv je, če rečem. Lahko je vam, župnik. Vi samo premišlujete: Blaž ali mežnar. Jaz pa sem poslal prečastitemu gospodu knezoškofu sla in ga natančno obvestil o dejanjih krivoverca Blaža. Ne bi želel, da bi prečastiti gospod knezoškof podvomil o moji privrženosti sveti cerkvi in njemu. Kaj naj storim, župnik?

ŽUPNIK (*v zadregi*): Res je nerodno. Vendar, morda bo prečastiti gospod knezoškof razumel. Sam sem pripravljen iti k njemu.

OSKRBNIK (*premišljuje. Nekaj časa gleda župnika s stisnjenimi ustnicami*): Zakaj pa se tako ženete za Blaža, župnik?

ŽUPNIK: Moj faran je, gospod. Dolžnost mi je, da se zanimam zanj. Še posebno zato, ker je bil dober faran.

OSKRBNIK: Ampak vi se preveč zanimate zanj, župnik. Več, kot je potrebno. On ni več dober faran. Priznal je, da je krivoverec, da je krivoverec, da je krivoverec, razumete... (*Počaka.*) Pa menda nimate kaj z njim, župnik?

ŽUPNIK (*preplašeno*): Kaj naj bi imel z njim, gospod?

OSKRBNIK: Tudi nekatere duhovne je obsedel hudič zadnje čase pa so zatajili sveto cerkev in svetega očeta.

ŽUPNIK (*sklene roke*): Kaj si mislite o meni, gospod, kaj si mislite! Zagotavljam vam, da sem najponižnejši služabnik božji.

OSKRBNIK: Potem se ne pehajte toliko za Blaža, krivoverca. Priznal je. Ne morem pomagati, če je priznal!

ŽUPNIK (*ponižno*): Razumem, gospod, kaj mislite. Želel sem vas samo obvestiti o mežnarjevem priznanju.

OSKRBNIK (*tiho zase*): Mežnar. (*Glasno, župniku*): Pridite jutri. Naj bo, še enkrat bom poskusil. Pri prečastitem knezoškofu pa nikar ne rovarite. To si zapomnite!

ŽUPNIK: Zapomnil si bom in prišel jutri.

OSKRBNIK: Tako, da. Tako se bova bolje razumela. Če je Blaž nedolžen, ne bo sežgan. Čeprav dvomim o tem... Nikoli nisem ubijal nedolžnih ljudi. Do krivovercev in upornikov zoper gosposko pa sem nepopustljiv.

ŽUPNIK: Da, gospod.

OSKRBNIK: In kako je sicer v fari, župnik?

ŽUPNIK: Dobre ljudi imam, gospod. V moji fari ni krivovercev.

OSKRBNIK: Le pazi, župnik, da jih res ne bo...

ŽUPNIK: Da, seveda, gospod. Zdaj grem, gospod! (*Se nalahko prikloni.*)

OSKRBNIK (*pokima z glavo*): Na svidenje, župnik, in vso srečo!

Župnik se spet prikloni in odide iz sobe. Zapre vrata, ko je oskrbnik sam, stisne jezno ustnice, zgrabi zvonec z mize in ga trešči nazaj na mizo.

OSKRBNIK: Osel, osel stari.

15.

V sobo stopi glavni stražar.

GL. STRAŽAR: Gospod želi?

Oskrbnik je nekoliko iznenaden, ker ni želel nikogar, toda kmalu se znajde.

OSKRBNIK: Da, glavni stražar. Jutri popoldne naroči, naj zakurijo v spalnici kamin. Naj pripravijo vina in jedi. Obisk imam.

GL. STRAŽAR: Storil bom, kot želite, gospod.

OSKRBNIK: Kaj je sicer novega, glavni stražar?

GL. STRAŽAR: Mežnar je krivovercem že na sledi, gospod.

OSKRBNIK (*se zamisli*): Mežnar, tat in pijanec. Zanimivo, da ve za bidertaufferje le mežnar in nihče drug. Ta mežnar, ki preveč blebeče, ko je pijan. (*Govori bolj sebi kot glavnemu stražarju.*)

GL. STRAŽAR: Res je tat in pijanec, pa tudi dober kristjan, ki bi vse storil za sveto cerkev in gosposko.

OSKRBNIK: Ljubše bi mi bilo, da bi bil tudi pošten.

GL. STRAŽAR: Ni dosti izbire, gospod. Ljudje so potuhnjeni in drže skupaj. Le on je z vsem srcem pri nas.

OSKRBNIK: Ali pa z žepom in svojo grešno dušo, glavni stražar.

GL. STRAŽAR: Pri Blažu, krivovercu, se ni zmotil.

OSKRBNIK (*počasi*): Prav imaš. Ni se zmotil!

Z obzidja se spet oglasi najemnikova pesem. Oskrbnik pogleda skozi okno v noč. Nekaj časa posluša, potem se jezno obrne h glavnemu stražarju.

OSKRBNIK: Zapovej tistemu tepcu, naj že enkrat neha!

GL. STRAŽAR: Storil bom, kot velevate, gospod! *(Se prikloni in gre iz sobe.)*

Oskrbnik ostane sam. Gre k oknu in se zagleda v črno noč. Stoji in si nervočno tre roke. Pesem še vedno kroži v zraku, potem nenadoma, sredi stavka, utihne. Tišina.

16.

Grajska ječa. Tat se skobaca izpod pograda. Blaž, ki je do tega trenutka prisluškoval pri vratih, ga pogleda. Tat si stega z obleke prah. Potem stepe še roke.

TAT *(veselo)*: Samo še en kamen je napoti. Toda stavim, da bi se že zdaj lahko prevlekel skozi. Kaj praviš k temu, krivoverec?

BLAŽ: Veselim se, da ti je tako lepo uspelo. Vedno sem bil vesel, če se je komu kaj posrečilo. Bilo mi je, kot da bi se posrečilo tudi meni.

TAT: Saj se ti lahko posreči. Zares. Zlezal boš za mano skozi luknjo, pa bo.

BLAŽ: Vsak dan sem bolj odločen, da ostanem. Kamorkoli bi šel, povsod bi nosil s sabo ta grad, to ječo, to krivoverstvo. Nikoli bi ne mogel več zbežati od samega sebe.

TAT: Poslušaj, tam, kamor greva, ti ne bo nihče očital krivoverstva. Tam boš postal zaradi svojega krivoverstva nenadoma dober vernik. Še spoštovali te bodo zaradi tega. Kar je tu krivoverstvo, je tam prava vera in obratno.

BLAŽ: Ampak jaz sem v sebi še vedno vdan pripadnik svete kato-liške cerkve. Razumeš! Če bi srečal na cesti bidertauferja, bi še vedno zagnal za njim kamen. Vsaj v tem trenutku mislim tako, čeprav me sicer zlodej hudo preizkuša. Da nisi ti krivoverec?

TAT *(se zasmije)*: Brez skrbi, o veri sploh ne premišlujem. Jaz imam svojega lastnega boga. Vere sem pa tiste, kakršna mi trenutno najbolj koristi. Veš, vsako preveliko premišljevanje ima ponavadi težke posledice. In zakaj bi se človek izpostavljal težavam.

BLAŽ: O čem pa potem premišljuješ, tat?

TAT: O kvartanju, o vinu, o ženskah in o tem, kje bi kaj izmaknil. O vseh teh rečeh lahko premišljuje človek prav tako globoko, ob tem se lahko človek prav tako lepo zabava, kot če bi premišljeval o verskih resnicah in neresnicah in o verskih poglavarjih in njihovem življenju. Še več. O kvartanju, pitju in ženskah lahko premišljuje celo naglas, ne da bi se mu bilo treba bati, da ga bodo vrgli v ječo, ne da bi zabredel v težave, tako kot na primer zdaj ti.

BLAŽ: Saj tudi jaz nisem prej dosti premišljeval o veri, tat. Pre-mišljeval sem o svoji kovačnici, o podkvah, o konjih, o banderu, ki sem ga nosil. O sami veri pa nisem premišljeval. Rekel sem: „O tem naj premišljujejo učeni možje, gosposka in duhovni. Zame je važno, da molim, poslušam in ubogam.“ Ko so me pa zaprli, sem začel premišlje-

vati. Sprva sem se tega bal, vendar sem z vsakim dnem vrtal globlje, in tebi lahko zaupam, tat: postalo me je strah. In strah se z vsakim dnem veča, tako da sem se danes zbudil ves poten. Ne strah pred smrtjo, pred mučenjem, ne. Nekaj drugega.

TAT: Da nisi bolan, krivoverec?

BLAŽ: Nič takega! Nekaj drugega je, hujšega. Začel sem dvomiti o sveti katoliški cerkvi, dvomiti, čeprav si vedno znova dopovedujem, da je to edina prava cerkev. Z vsakim dnem se mi bolj dozdeva, da sem res kriv. Zakaj moje misli niso več take, kot bi morale biti. Semkaj sem prišel čist kot angel, potem pa se mi je začelo srce polniti z dvomi in grehi. Vsak dan jih je bilo več. Najprej so bili prav nedolžni. Na primer, premišljeval sem o glavnem stražarju in oskrbniku. Zmerjal sem ju v sebi ter jima želel, da bi umrla. Gosposko zmerjati in ji želeli smrt pa je greh. Ampak to je bil majhen nedolžen greh proti tistim grehom, ki so prišli kasneje, ko se je začelo zajedati vame vse tisto, kar so mi rekli, da sem storil, pa nisem storil, tisto, kar sem kasneje priznal.

TAT: Toda važno je, kaj si storil, in ne to, o čem si premišljeval.

BLAŽ: Ni tako, tat. Tisto, o čemer premišljuješ, storiš mnogo laže, kot nekaj, o čemer nisi nikoli premišljeval. In ne samo to. Prišel sem do tega, da včasih ne vem več, kaj sem samo premišljeval in kaj resnično naredil, doživel. So trenutki, ko sem popolnoma prepričan, da sem storil mnogo hujše stvari, kot te, zaradi katerih sem tukaj. Pomisli, danes se mi je sanjalo, da sem ubil oskrbnika, glavnega stražarja, župnika in tistega meniha, ki je pridigal v naši farni cerkvi na veliki teden. Še zdaj jih vidim, kako ležijo ob potoku za kovačijo z bledimi, voščenimi obrazi. Nisem jih ubil zaradi sovraštva, ne, ubil sem jih zaradi vere. Pomisli! Zaradi vere, kot da bi bil najhujši krivoverec.

TAT (*jezno*): Ne čakaj! Zmešalo se ti je. Če misliš, da si krivoverec, potem beži z mano. Če misliš, da nisi, tudi beži, ker sta oskrbnik in glavni stražar prepričana, da si. Samo to ti lahko rečem.

BLAŽ: Nič bi ne pomagalo, če bi zbežal. Vsak večer, ko bi legel, bi pomislil: ponoči bodo prišli pome. Vsako jutro, ko bi se zbudil, bi pomislil: danes me bodo zgrabili na cesti. Človek ne more nikamor zbežati, ne pred njimi ne pred samim sabo.

TAT: Rekel sem ti, ničesar se ti ni treba bati. Samo name se zanesi. In k vratom stopi, da se rešiva še zadnjega kamna, ki nama je napoti.

BLAŽ: Ne bom zbežal, tat!

TAT (*jezno zamahne z roko*): Kaj me briga, lahko tudi ostaneš, samo pomagaj mi. Stopi k vratom!

BLAŽ: To že! (*Stopi k vratom in nasloni nanje uho.*)

17.

Grajska soba. Oskrbnik in župnik sedita pri mizi. Ob oskrbnikovih nogah leži njegov pes.

OSKRBNIK: Vso noč sem premišljeval, župnik. Blaž, kovač, je krivoverec!

ŽUPNIK: Potem naj ga doleti pravična kazen, gospod. (*Se nalahko prikloni.*)

OSKRBNIK: Kazen! Saj to je, župnik. Njega človek ne more kaznovati. Z vsako kaznijo se sprijazni in jo vzame kot nujno. Tako izgubi kazen nenadoma vsak smisel. Ljudi mučiš, ker jih boli, ker se tega boje, ker občutijo mučenje kot kazen. Blaž pa je prenašal mučenje s takim izrazom na licu, da bi človek pomislil, da v mukah celo uživa. Torej ga z mučenjem nisem kaznoval.

ŽUPNIK: Pa grmada, gospod? Vsakemu je težko umreti. Še posebno je težko umreti na grmadi.

OSKRBNIK: Toda ne Blažu. Prav vseeno mu je, če umre. Torej tudi to ni kazen zanj.

18.

Vrata sobe se odpro. V sobo stopi Blaž in za njim glavni stražar. Blaž presenečeno pogleda župnika.

BLAŽ: Hvaljen Jezus!

ŽUPNIK (*pogleda skrivaj oskrbnika, potem odzdravi*): Na vekomaj, amen!

OSKRBNIK (*ostane in stopi k Blažu. Ga gleda v oči*): Nove ovadbe imam proti tebi, krivoverec Blaž.

Blaž molči. Župnik potuje s pogledom od oskrbnika do Blaža in nazaj.

OSKRBNIK: Ničesar ne porečeš na to, krivoverec?

BLAŽ: Kakšne ovadbe, gospod? Kaj sem spet storil?

OSKRBNIK: Sam priznaj, krivoverec! Brez moje pomoči. Sam naštej svoje gnusne grehe!

ŽUPNIK (*dobrohotno*): Ne igray se z božjo potrpežljivostjo, moj sin. Vedno si bil dober faran in pobožen človek. Kdo te je tako spremenil, Blaž, kovač.

BLAŽ: Grad, gospod. Grad me je spremenil.

Župnik pogleda iznenada oskrbnika in glavnega stražarja.

OSKRBNIK (*jezno*): Gobezdaš, krivoverec. Raje naštej grehe, vse svoje pregrešne grehe. Brez moje pomoči!

BLAŽ: Ne vem, kaj želite, da bi povedal. Ne vem več, kaj sem storil in česa nisem storil. Vse se vrti v meni. Želel bi povedati, gospod, pa ne morem.

OSKRBNIK: Torej si le nekaj še storil. Kaj, povej kaj? Vse vem!

BLAŽ (*se muči, razmišlja, si tre z dlanjo čelo*): Ne vem, ne vem, res. Morda mislite na patra Andreja, na tistega patra, ki je pridigal v farni cerkvi na veliki teden. Da, res sem ga ubil, da. Leži, leži za kovačnico ob potoku. S sivim, voščenim obrazom.

ŽUPNIK (*se pokriža*): Blaž!

OSKRBNIK (*obraz se mu razvedri*): Pripoveduj, pripoveduj naprej o patru! Kako si to storil in kdaj in zakaj?

BLAŽ: Zaradi vere, mislim. Za kovačnico leži, tja je prišel pa sem...

ŽUPNIK (*še le zdaj pride k sebi*): Gospod, to ni res, kar pripoveduje, blede se mu. Peter je sinoči prenočeval pri meni, zjutraj pa je pridigal pri jutranji maši...

OSKRBNIK (*stisne ustnice*): Zakaj lažeš, krivoverec, to povej, zakaj lažeš? Tepel te bom, kot živino te bom tepel!

BLAŽ: Bolelo me bo, gospod.

OSKRBNIK: Na kolesa te bom natezal!

BLAŽ: Umr! bom, gospod.

OSKRBNIK: Obesil te bom za roke na klin in na noge ti bom obesil mlinski kamen, krivoverec!

BLAŽ: Tako bom visel, gospod.

OSKRBNIK (*ves rdeč od jeze*): Zažgal te bom na grmadi, krivoverec!

BLAŽ: Težko mi bo, gospod.

OSKRBNIK (*vpije*): Umr! boš v mukah, krivoverec!

BLAŽ: Če bog tako hoče, bom umrl tako.

OSKRBNIK (*ves besen v svoji nemoči*): Kaj naj naredim s tabo, krivoverec, ali si sploh kriv, krivoverec?

BLAŽ: Če vi tako pravite, sem.

OSKRBNIK: Kaj praviš ti, to mene zanima! Pusti mene!

BLAŽ (*ga pogleda, se nekoliko zmede*): Jaz, kaj naj rečem jaz. Je sploh važno tisto, kar bi naj jaz rekel?

ŽUPNIK (*dobrohotno*): Blaž, sin moj, povej, če si kriv, ali pa, če si nedolžen!

BLAŽ: Kako kriv, gospod?

ŽUPNIK: Kriv pred bogom, pred gosposko, pred sabo, Blaž!

BLAŽ: Bolj pred gosposko kot pred bogom in sabo, gospod.

OSKRBNIK: Torej si krivoverec, torej si krivoverec, torej je imel mežnar prav? To povej!

BLAŽ: Danes tega več ne vem, gospod. Morda je imel prav, morda ni imel prav.

OSKRBNIK (*razširi roke. Spet jezno*): Tepec, zbil te bom do mrtvega!

BLAŽ: Pravico imate do tega, gospod.

Oskrbnik stopi k Blažu in ga hoče besno udariti. Roka se že doigne nad Blaževo glavo. Blaž upogne glavo in čaka. Oskrbnik spači od jeze obraz in spusti roko ploskoma k telesu.

Oskrbnik (*govori poln zaničevanja*): Še tepsti ga se človeku gabi. Brez volje, brez dostojanstva, brez srca. Kot žival. Še slabše kot žival. Kot hlod, mrtev hlod, ki ga lahko človek teše po svoji volji. (*Vrača se k mizi, s stisnjenimi ustnicami. V jezi stiska pesti. Zagleda psa, ki leži ob mizi; jezno ga brne. Pes zacvili. To ga zjezi še bolj, pa ga začne brcati. Pes renči in cvili.*) Na, na, na in na! Ti vsaj cviliš, vsaj renčiš! Na in spet na...!

BLAŽ (*Blažu se razpro oči. V njih je groza. Iztegne roko. Začne se tresti po vsem telesu*): Go... go... gospod!

GL. STRAŽAR: Gospod!

Oskrbnik pogleda stražarja. Stražar pokaže z glavo na Blaža. Oskrbnik pogleda Blaža. Preneha tepsti psa. Stopi za korak proti Blažu.

OSKRBNIK: Kaj je, krivoverec!

BLAŽ: Gospod, prosim, prosim, ne tepite psa!

OSKRBNIK (*ga začudeno gleda, ne da bi verjel svojim očem. Potem reče mirno*): Odvedi ta gnoj, glavni stražar!

GL. STRAŽAR: Pojdi, krivoverec!

BLAŽ (*pokima. Potem se obrne k župniku*): Zbogom, gospod, in oprostite za sramoto, ki sem vam jo prizadejal. Nisem hotel, toda prišlo je samo, proti moji volji.

ŽUPNIK (*dvigne roko, da bi ga blagoslovil, toda roka mu sredi poti omahne. Pogleda v tla*): Bog naj ti pomaga, sin!

Glavni stražar in Blaž odideta iz sobe. Nekaj časa tišina.

OSKRBNIK: Še za psa mu je več, kot zase. Še za psa. Gabi se mi. In želel bi ga kaznovati, kaznovati, da bi trpel. Najti moram nekaj. Zdaj mi je že vseeno, če je kriv ali ne. Kaznovati ga moram. Samo to.

19.

Na grajskem hodniku. Krivoverec Blaž gre pred glavnim stražarjem. Pred njima se nenadoma pojavi Blaževa žena, oblečena v praznjo obleko. Presenečena obstane. Tudi Blaž obstoji. Nekaj časa se gledata. Blaž potuje s pogledom po njeni obleki, potem nenadoma razume. Usta se mu razlezejo v grenak nasmeh. Žena pogleda v tla. Blaž brez besede odide dalje. Glavni stražar mu sledi. Njuni koraki zvenijo po hodniku. Prideta do vrat ječe. Glavni stražar sname zapah, odpre vrata in porine Blaža v ječo. Zapre vrata in potisne zapah.

20.

Grajska ječa. Tat, ki je do tega trenutka ležal na pogradu, se dvigne in radovedno pogleda Blaža. Blaž gre počasi s sklonjeno glavo do pograda in sede.

TAT: Kaj je novega, krivoverec?

BLAŽ (*se nasmehne*): Nič. Nič posebnega. Toda kljub vsemu je smešno vse to. Človek misli, da je z vsem že pri kraju, da je vse lepo rešeno, da mora samo še čakati dne, ko ga bodo spravili na drug svet, pa se začne vse skupaj spet vzlati.

TAT: Kaj pa je bilo?

BLAŽ: Zdi se mi, da sem za oskrbnika še premajhen grešnik. Nenadoma si je zaželel, da bi še več zagrešil, kot da ti moji grehi do zdaj ne bi bili dovolj za grmado.

TAT: Si spet kaj priznal?

BLAŽ (*se zasmeji*): Hotel sem. Pa mi ni verjel. To je najbolj smešno, ni mi verjel.

TAT (*ga skuša spraviti v dobro voljo*): Poslušaj, luknjo sem končal. Ko se zmračí, bova zbežala.

BLAŽ (*noče razumeti*): Bog ve, kdo je v moji kovačnici, kdo si je razdelil hišo, zemljo, orodje in živino. Še sem živ in že si delijo tisto, kar je bilo nekoč samo moje.

TAT: Kako to veš?

BLAŽ (z *grenkim nasmehom*): Žena je že na gradu, pri oskrbniku. Kmalu bo padel mrak, kamin bo metal po stenah dolge svetlobne jezike, onadva pa se bosta valjala v prijetni toploti sobe ob dobri jedachi in dišečem vinu.

TAT: Kdo?

BLAŽ: Oskrbnik in moja žena.

TAT: Pozabi, Blaž!

BLAŽ: Skušal bom pozabiti, tat... Ne bova več dolgo skupaj. Ko se bo znočilo, boš odšel. Ostal bom tukaj, sam, čisto sam. Zdelo se mi bo, kot da sem v grobu. (*Skuša biti vesel.*) Zato mi pripoveduj. Pripoveduj mi o svojih mestih, gradovih, cestah in krčmah ob njih.

TAT: In o krčmarici, kajne? (*Veselo, ker ga skuša razveseliti.*)

BLAŽ: Da, tudi o njej!

TAT: In o veseljaku Petru!

BLAŽ: Tudi o Petru!..

TAT: Potem polušaj. Bilo je morda pred petimi leti, ko smo maširali z Dunaja proti... (*Glas se izgublja.*)

21.

Zid grajske ječe, lina, grajski zidovi, stolpi, obzidje. Tišina. V enem izmed grajskih oken zagori sveča. V dolini pocingljava zvonček.

22.

Grajska soba. Oskrbnik odloži pero in vstane. Glavni stražar pride skozi vrata, ki vodijo v oskrbnikovo stanovanje. Oskrbnik ga pogleda.

OSKRBNIK: Gori v kaminu, glavni stražar?

GL. STRAŽAR: Gori, gospod.

OSKRBNIK: In krivoverčeva žena?

GL. STRAŽAR: Sedi ob kaminu in moli. Kot ste zapovedali, gospod.

OSKRBNIK: Prav, naj kar moli. Kaj pa mežnar, si govoril njim?

GL. STRAŽAR: Na sledi jim je, gospod. Jutri bo prišel povedat njihova imena. Bidertaufferji, gospod. Pravi, da jih je deset po številu.

OSKRBNIK (*si otre brado*): Deset ni malo. Zapreti deset krivovercev je velika stvar in gospod prečastiti knezoškof bo zelo zadovoljen... Samo če ne laže ta mežnar?

GL. STRAŽAR: Pri Blažu, kovaču, ni lagal, gospod.

OSKRBNIK (*pokima. Še vedno si tre brado*): Ta Blaž. Prav ta Blaž me moti. Že nekaj dni se mi vrti v glavi kot vrtavka. Blaž, ki vse priznava, Blaž, ki ga ne morem kaznovati, Blaž, ki mu je manj zase kot za psa. (*Premišljuje. Se sprehodi po sobi.*) Ampak tudi tega Blaža, kovača, bom našel. Tudi njega! (*Odločno pogleda glavnega stražarja.*) Glavni stražar, pojdi in naroči bobnarjem, naj zaropotajo za grmado.

GL. STRAŽAR (*iznenaden*): Ali, ali, kako gospod? Ne razumem! Zdaj ob tej uri? Nobene grmade ni pripravljene, ničesar!

OSKRBNIK (*odsekano*): Stori, kot sem rekel, glavni stražar. Naj zabobnajo h grmadi!

GL. STRAŽAR (*še vedno ne razume. Pokima*): Na vaše povelje, gospod! (*Pozdravi in hitro odide iz sobe.*)

23.

V večernem mraku bobnajo bobni h grmadi.

24.

Grajska ječa. Tat in Blaž stojе prіsluškujeta ropotanju mrtovaških bobnov. Blaž se prekriža.

BLAŽ: Prišel je čas. Prej, kot sem si mislil. Mislil sem, da vedno sežigajo zjutraj. Moja grmada pa bo zvečer razsvetljevala dolino.

TAT: Beži, beživa, Blaž!

BLAŽ: Tukaj bom ostal, kot sem rekel, tat. Ko prideš ven, jim povej, kako je bilo, in to jim povej, da sem lahko umrl. Slišiš, že prihajajo, že prihajajo.

S hodnika se slišijo bližajoči se koraki. Zunaj robotajo bobni. Vrata se odpro. V ječo stopi oskrbnik. Obstane sredi ječe.

OSKRBNIK: Prišel je čas obračuna! (*Gleda oba.*)

BLAŽ: Prišel je čas obračuna, gospod.

OSKRBNIK: Torej, na pot!

BLAŽ (*tiho*): Da, gospod. (*Gre počasi proti vratom. Naredi že tri korake.*)

OSKRBNIK: Stoj, krivoverec!

Blaž iznenada pogleda oskrbnika.

OSKRBNIK (*pokaže s prstom na tata*): Ti, tat! Na tebi je vrsta! Tat odpre usta, ne da bi mogel izgovoriti besedo. Prestrašen se pomika k steni in maje z glavo.

OSKRBNIK: Ti, krivoverec, boš dobil jutri družbo. Svoje! Bidertauferje, vse tiste, ki si mi jih zamolčal. Vidiš, mežnar ni držal križem rok. Ti, tat, pa z mano!

Tat je prilepljen ob zid. Še vedno ni prišel do besede.

BLAŽ (*se ves trese, jeclja*): Zakaj njega, gospod! On ni pripravljen na smrt. On ni zaslužil tega. Ni pravično, da usmrtite njega. Veliko prijateljev ima. Pogrešali ga bodo. Ima krčmarico, ima Petra. Veliko cest mora še prehoditi. Ni pravično, da usmrtite njega!

OSKRBNIK (*ne more skriti, da uživa*): Zakaj ne, krivoverec? Prav tako pravično ga bom dal usmrtiti kot tebe. Krivice ne poznam, krivoverec.

BLAŽ (*prosi*): Toda on ni pripravljen na smrt, gospod!

OSKRBNIK: Prav zato bo šel pod vešala, prav zato, ker ni pripravljen. Tudi ti nisi pripravljen na to, da bo šel on, kajne?

BLAŽ: Pustite njega, gospod. Vsaj še nocoj ga pustite. Človeka ne morete ubiti, tako nenadoma!

OSKRBNIK (*uživa*): Ne bom ga pustil, krivoverec. Zaradi tebe ne. Želim, da bi trpel, krivoverec. Sprevidel sem, da lahko trpiš samo takrat, če se zgodi krivica drugemu. Trpi zanj. To je edina kazen zate. Trpi zanj in še za tistih deset, ki bodo prišli jutri. Ti boš umrl zadnji, ali pa celo živel tukaj dolga leta in premišljeval... o smrti drugih! Kajti zase ti je premalo mar. Zato te ne bom ubil, krivoverec, ne!

BLAŽ (*ne ve, kaj bi*): Ne smete tega storiti, gospod!

OSKRBNIK: Jaz lahko storim, kar hočem. (*Se obrne k tatu:*) Pojdi, tat!

TAT (*se odlepi od stene, pogleda Blaža in skuša premagati strah z grenko ironijo*): Vidiš, krivoverec, na svetu se lahko marsikaj zgodi. Pa pozdravljen bodi! (*Gre počasi k vratom.*)

BLAŽ: Ne smete ga ubiti, gospod, ne njega, gospod!

OSKRBNIK (*se še enkrat obrne proti njemu*): Ne blebeči, krivoverec. Raje moli zanj! Pojdi, tat!

Tat se bliža z upognjeno glavo proti vratom, oskrbnik je za tatom. Kaže Blažu hrbet.

BLAŽ (*ne ve, kaj bi, se premaguje, potem zavpije*): Pustite ga, ne smete, gospod! (*Že v naslednjem trenutku plane na oskrbnika in ga zvali na tla. Valjata se po tleh. Blaž je močnejši, kmalu ima oskrbnika pod sabo. Njegove močne roke se oklenejo oskrbnikovega vratu. Oskrbnikov prijem popusti. Njegova roka zadnjikrat zagradi v prazno in potem pade z razprto dlanjo na tla. Oskrbnikova glava omahne. Blaževe roke se počasi razklenejo. Blaž počasi vstane in pogleda tata. Tat se približa, poklekne k oskrbniku, potem pogleda Blaža.*)

TAT: Mrtev je. Ubil si ga, Blaž.

BLAŽ: Nisem mogel drugače. Nisem!

TAT: Toda, zakaj si to storil zame, Blaž?

BLAŽ: Zate ali za kogarkoli. Rekel sem, da ne morem prenašati krivice, prizadete drugim ljudem. Ne morem.

TAT: Ampak, tudi tebi niso prizanašali!

BLAŽ: Pri sebi sem to vedno razumel. Z mano je lažje, veš. Človek zase marsikaj potrpi, toda za druge, to je težje, mnogo težje.

TAT: Beživa, Blaž. Takoj morava zbežati, dokler ne pridejo semkaj.

BLAŽ (*kot da bi se zbudil*): Bežati, kam, tat?

TAT: Najprej v dolino. K mežnarju!

BLAŽ: Tako je, zaradi tistih desetih, ki so tako nedolžni, kot sem bil jaz nekoč.

TAT: In zdaj, Blaž? Zdaj si kriv?

BLAŽ: Da, tat. Zdaj sem kriv in zdaj lahko grem. (*Se pripogne, odpaše oskrbniku meč.*) Na! (*Da meč tatu. Sam vzame bodalo.*) Tako. Zdaj pohitiva, dokler nama še bobnajo v slovo!

Zatemnitev. Bobni še vedno ropotajo. Vedno močnejše, vedno močnejše, potem nenadoma onemijo. Nekaj sekund mrtva tišina, potem se oglasi najemnikova hripava pesem. Zapoje samo prvi verz in onemi. Tišina.

KONEC